

Innspill til nasjonal lesestrategi fra Universitetet i Agder (UiA)

Vi viser til det muntlige innspillet vi ga under innspillmøtet den 22. mai 2023. Her kommer en skriftlig redegjørelse for de tiltakene vi vil foreslå i lesestrategien. UiA er et nasjonalt ressurscenter for skolebibliotek. Vi er også den eneste utdanningsinstitusjonen i Norge som tilbyr en bachelorgrad i skolebibliotekkunnskap. Innspillene vil derfor være rettet mot skolebibliotekets rolle i ny lesestrategi.

De tre viktigste målgruppene i strategien bør være barn og unge, litteraturformidlere og foreldre.

Vi mener at skolen er den viktigste arenaen i samfunnet for å utdanne framtidens lesere. Skolebibliotekene gir alle elever tilgang til litteratur og kan engasjere for lesing. Det er imidlertid store forskjeller på kvaliteten på skolebibliotekene i Norge. Det er løftet fram i tidligere rapporter om skolebibliotek i Norge som *Kartlegging av skolebibliotek i grunnskule og videregående opplæring* (Barstad et al, 2007) NIFU-rapporten *Evaluering av Program for skolebibliotekutvikling 2009-2013* (Carlsten og Sjaastad, 2014). Tall fra *Spørsmål til Skole-Norge 2020* (Rogde et al, 2020) viser også at det er store forskjeller på i hvilken grad elevene har tilgang til velfungerende skolebibliotek. Det er for eksempel få skolebibliotekarere som har bibliotekfaglig kompetanse. En lesestrategi vil være en mulighet til å forsterke skolebibliotekenes funksjon i skolen.

I kjølvannet av den forrige leselyststrategien *Gi rom for lesing*, fikk UiA ansvar for å lede *Program for skolebibliotekutvikling*. Konklusjonen i NIFU-rapporten i evalueringen av programmet, var at programmet var vellykket for de 173 skolene som deltok i programmet, men bidro ikke til et nasjonalt løft. NIFU-rapporten pekte på at dette skyldtes at lovverket for

skolebibliotek er for svakt i Norge. Anbefalingene som den gang gikk til Kunnskapsdepartementet, var blant annet følgende:

«at Kunnskapsdepartementet vurderer om opplæringsloven bør være tydeligere på at skoler skal ha skolebibliotek der skolebibliotekar har bibliotekfaglig kompetanse og bemanning i skolens åpningstid. Likeledes at det defineres hvilke krav det nasjonalt settes til utrusting av et skolebibliotek, samt en tydeligere presisering av at skolebibliotek og folkebibliotek skal samarbeide om utbygging av skolebibliotek og integrering av skolebibliotek i det pedagogiske arbeidet for å nå de nasjonale resultatmålene som ikke ble nådd i perioden 2009-201» (Carlsten og Sjaastad, 2014).

Det er med andre ord gjort utredninger før som peker på hva som bør gjøres for å styrke skolebiblioteket i skolen. Den nye lesestrategien bør bygge på erfaringer fra tidligere arbeid. I dag er det fortsatt få nasjonale føringer for hva et skolebibliotek er og skal være. Vi mener at opplæringsloven burde vært styret slik NIFU-forskerne anbefalte. Dette har vi også spilt inn til Kunnskapsdepartementet i to høringsrunder om opplæringsloven. En lesestrategi vil imidlertid kunne bidra i arbeidet med å gi flere elever i den norske skolen tilgang til velfungerende skolebibliotek. Vi vil derfor foreslå følgende tiltak for å styrke skolebibliotekene:

1. Nasjonale retningslinjer om hva som kjennetegner gode skolebibliotek

Det finnes ingen nasjonale retningslinjer om hva et skolebibliotek er og skal være. Det står lite i *Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (LK20)* om bruk av bibliotek og *St.Meld 28 Fag, fordypning, forståelse (2015-2016)* nevner heller ikke bruk av skolebibliotek. Bibliotekstrategien *Rom for demokrati og danning* peker på at skolebiblioteket er viktig i fagfornyelsen. Utdanningsdirektoratet har ingen veiledninger knyttet til skolebibliotek. Til sammenligning har Utdanningsdirektoratet utviklet veiledningsmateriell, for eksempel om læremidler, i forbindelse med innføringen av LK20. Det bør og utvikles nasjonale retningslinjer om hva som kjennetegner gode skolebibliotek. Retningslinjene bør bygge på forsknings- og

erfaringsbasert kunnskap om skolebibliotek. Det finnes også eksempler på kommuner som har utarbeidet standarder for skolebibliotekene. Dette gjelder for eksempel skolebibliotekstandarden i Oslo kommune og skolebibliotekplanen i Viken fylke (begge planene finnes på *skolebibliotek.no*).

2. Økte ressurser til skolebibliotekarere

Det bør etableres insentivordninger som bidrar til at skolebibliotekarere får mer ressurser. En skolebibliotekar er avgjørende for et velfungerende skolebibliotek. Det er flere studier som viser dette (se Gardén, 2017). I den norske skolen er det få som har fulle stillinger på skolebibliotekene. Ifølge tall fra Nasjonalbiblioteket (2018) er gjennomsnittet i grunnskoler 3 timer for en skolebibliotekar på skolebiblioteket. Vi ser også at flere kommuner kutter i skolebibliotekarressursen når kommunen har dårlig økonomi fordi det ikke er en lovpålagt oppgave. Det bør øremerkes midler til å øke ressursene til skolebibliotekarere. En styrket skolebibliotekarressurs kan for eksempel settes som et krav når skoleeier søker om utviklingsmidler til skolebibliotekene. Utfordringen med en slik insentivordning, er at det er opp til skoleeier om de vil søke midler. Det er med på å øke forskjellene.

3. Kompetanseheving for skolebibliotekaren

Universitetet i Agder har siden midten av 1980-tallet tilbudt utdanning i skolebibliotekkunnskap. I dag har vi en bachelorgrad og et videreutdanningskurs som heter Skolebiblioteket i fagfornyelsen.

Ifølge *Spørsmål til Skole-Norge 2020* er det ca. 20 prosent av skolebibliotekarere i grunnskolen som har bibliotekfaglig kompetanse. Dette tallet har gått ned de siste årene. Det er blant annet nevnt i bibliotekstrategien *Rom for demokrati og danning*. Skolebibliotekarens kompetanse har betydning for kvalitetene på skolebiblioteket. Skolebibliotekarere bør derfor få et kompetanseløft som en del av lesestrategien. Det bør lages en langsiktig plan for å øke deres kompetanse, og det bør øremerkes midler som skal gå til videreutdanning for skolebibliotekarere.

I 2020 fikk UiA midler fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse til et treårig prosjekt der vi tilbyr videreutdanning til lærere og skolebibliotekarer.

Videreutdanningen har tittelen Skolebiblioteket i fagfornyelsen. Vi gjør avtaler med kommuner som igjen tilbyr utdanningen til alle skolebibliotekarene i kommunen. Til nå har vi gjort dette i Ringsaker, Oslo, Lindesnes, Kristiansand, Haugesund, Bergen og Lillestrøm.

Fordelen med å la alle skolebibliotekarene i kommunene få tilbud om videreutdanning sammen, er at de får et nettverk, de får dele erfaringer, kommunen får økt oppmerksomhet om skolebibliotekarene noe som også bidrar til at rektor blir mer bevisst på skolebibliotekets rolle. Vi ser imidlertid at i de kommunene der dette fungerer best, så har kommunen en skolebibliotekkoordinator som arbeider på kommunalt nivå.

UiA kan bidra med kompetanseheving av skolebibliotekarer i den nye lesestrategien.

4. Utviklingsmidler til skolebibliotekene bør følges opp med faglig oppfølging og erfaringsdeling

I årene fra 2009-2013 ledet UiA *Program for skolebibliotekutvikling 2009-2013*.

Styrken ved dette programmet var at det var forankret i et fagmiljø der skolene som deltok, fikk faglig oppfølging fra UiA. Det ble også gjort et omfattende arbeid med å dele erfaringer fra skolene som deltok. *Skolebibliotek.no* ble blant annet opprettet for dette formålet. I tillegg ble det utgitt hefter som presenterte prosjektene i programmet, og det ble arrangert konferanser. Utviklingsmidlene som Utdanningsdirektoratet nå deler ut, bør følges opp med erfaringsdeling. Universitetet i Agder arrangerte Nordisk skolebibliotekkonferanse i 2022 i samarbeid med UDIR der en del av UDIR-prosjektene ble presentert.

Det er mange prosjekter som nå har fått midler, og erfaringene disse har gjort, bør spres til flere. Det kan være til inspirasjon for flere skoleeiere. UiA kan gjerne bidra med å arrangere flere konferanser.

Vi er også enig i at en utviding av innkjøpsordningen for skolebibliotekene er viktig, men uten at skolebibliotekarens ressurser og kompetanse heves og at det kommer flere nasjonale retningslinjer for skolebibliotekene, vil det være vanskelig for skolene å formidle og organisere litteraturen slik at det bidrar i skolens kultur for lesing.

Litteratur:

Barstad, J., Audunson, R., Hjortsæter, E. Østlie, B. (2007). Kartlegging av skulebibliotek i grunnskule og videregående opplæring. (Arbeidsrapport nr. 204). Møreforskning Volda.

Carlsten, T.C. & Sjaastad, J. (2014). *Evaluering av Program for skolebibliotekutvikling 2009-2013*. NIFU Rapport 4/2014

Gärdén, C. (2017). *Skolbibliotekets roll för elevers lärande : en forsknings- och kunskapsöversikt år 2010–2015*. Kungliga biblioteket. Nationell biblioteksstrategi.

Nasjonalbiblioteket (2018). Statistikk for skolebibliotek 2018.

<https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/2021/05/Grunnskoler-Tabell-8-2018.pdf>

Rogde, K., Federici, R. A, Vika, K. S, Bergene, A. C, Pedersen, C., Denisova, E. & Wollscheid, S. (2020). *Spørsmål til Skole-Norge*. (NIFU Rapport 2020:14). Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.